

JOCUL ÎNTÂMPLĂRII ȘI AL DRAGOSTEI, trecătoare raze de lumină, printre nori de spaimă

Joi, 25 septembrie [1941]

...Sunt cu totul la discreția proprietarului meu, care îmi poate cere oricât și mă poate sili să dau oricât. Jumătate de oră am discutat, încercând să obțin o reducere. Era umilitor, trist, penibil. Am ieșit de acolo cu nervii exasperați. Aș fi vrut, întorcându-mă acasă, să pot izbucni, să pot urla, să pot plânge [...]. Mi-e frică de mine însumi. Fug de mine. Mă evit. Prefer să întorc capul, să schimb vorba. Niciodată n-am fost mai bătrân, mai fără tinerețe. Coarde sparte, gesturi inutile, cuvinte șterse.

Vineri, 26 septembrie [1941]

...Cum vom ieși din coșmar? Nu știu, nu mai vreau să știu. Și totuși trebuie să mă resemnez a trăi. Dar niciodată nu m-am simțit în mai mare dizgrație.

Sâmbătă, 27 septembrie [1941]

...Trăiesc - și așa a fost totdeauna - trăiesc într-o stupidă serie de visuri, trecând din unul într-altul, și nu sunt în stare să mă trezesc la realitate. În jurul meu sunt atâția oameni, dintre cei mai simpli, dintre cei mai comuni...atâția oameni care, sub aceleași adversități, cu aceleași piedici, reușesc totuși să-și facă loc, să se mențină la suprafață, să câștige bani, să trăiască. Eu singur mă dau la fund, dezarmat, învins, resemnat, incapabil de un gest, de o efortare. De prea multă scârbă, de prea multă silă, ca să uit, ca să rabd, ca să mă amețesc, mă refugiez în tot felul de ridicule visuri, pe care le urmăresc zile întregi cu ochii deschiși. Mă văd la Geneva [...]. Mă văd la Londra [...]. Mă văd cu Nadia la New York sau în California...

Epistolar pentru NADIA

O adolescentă, după ce văzuse „Jocul de-a vacanța”, citea romanul „Accidentul”, proaspăt apărut în primăvara lui 1940, regăsindu-și în așa măsură gânduri și sentimente, în ființele create de Sebastian, încât nu s-a lăsat până nu l-a cunoscut pe scriitor. Dar, până a ajunge să depășească stadiul întâlnirilor fortuite, tânărul e nevoit să părăsească țara, împreună cu părinții, pe un traseu aventuros, în căutarea unui posibil adăpost de consecințele expansionismului agresiv al Germaniei lui Hitler. Între scriitor și admiratoarea sa, va rămâne un timp puntea schimburilor epistolare. Curând, războiul avea să spulbere și această firavă cale de comunicare. Târziu, au ieșit la iveală câteva din scrisorile adresate Nadiei, adevărate confesiuni încărcate de dramatismul împrejurărilor, care aduceau mereu alte constrângeri pentru Sebastian, punându-i la grea încercare resursele de rezistență. Printre rânduri, totuși, odată cu discrete dovezi ale delicatelor sensibilități, printre exasperări cumplite, dincolo de incertitudini torturante, își fac loc timidele proiecții ale unui viitor ipotetic, se insinuează provizoria consolare cu perspective sortite a rămâne nevinovate speranțe, umane iluzii, prea umane...

Duminică dimineața [probabil, 18 noiembrie 1940]

Dragă Nadia,

Aș vrea ca plicul meu să ajungă înaintea ta la Istanbul, să-l găsești acolo și să-ți poată spune: bine ai venit.

Aștept vești. Sunt nerăbdător să aflu cum a decurs drumul. Scrie-mi totul, cu detalii (și cu prudență, totuși)... Mă gândesc la tine cu foarte multă prietenie. Îmi pare rău că nu cunosc deloc Istanbulul. Aș fi vrut să mi te pot imagina pe străzile lui.

Mihail Sebastian

București, 1 decembrie (1940), duminică

Scumpă Nadia,

Scrisorile tale vin din altă lume, din alte timpuri. Există încă baruri de noapte în care se dansează? Există încă nopți calme, pe care le poți petrece pe o terasă de hotel? Există încă plimbări cu barca, recepții studențești, ceasuri de hoinăreli prin muzee?

Domnișoarei Nadia,
pentru murele ei doruri,
pentru extrema ei tinerețe,
pentru virtutea pe care
de iubeste, pentru
ACCIDENTUL
Parisul pe care îl
cunoaște - și mai ales
pentru neașteptata
plăcere de a o fi
asumtat un bărbat
Mihail Sebastian
7 octombrie 1940

Am trăit aici zile de groaznică tensiune. Poate le bănuiești. Nici n-am îndrăznit să rămân singur acasă. Am dormit pe unde s-a nimerit, am mâncat când la unul, când la altul. Nu știu de ce mă simțeam fugărit. Astăzi, m-am întors în sfârșit la mine, obosit, dornic să mă simt „acasă”. Am să mă culc devreme, am să dorm, am să uit.

Încă nu-mi dau bine seama ce s-a întâmplat. Încă nu știu dacă s-a sfârșit. Sunt zbuciumat de atâtea presupuneri, de atâtea întrebări, de atâtea nesigurante. Am impresia că „așa” nu mai poate ține - și că ceva va interveni, ca să schimbe lucrurile, într-un sens sau în altul.

Adineaori a început să ningă. Cred că asta m-a hotărât să mă întorc acasă. Simțeam că e prima zi de iarnă - și voiam să fiu la mine, la masa mea de lucru, între cărțile mele. Ce îmi va mai aduce și iarna asta care începe? Altădată, fiecare început de iarnă (chiar înainte de a fi descoperit skiul) era pentru mine plin de emoții, de așteptări. Dar acum, cel puțin pentru doi ani de aici încolo, nu văd nimic înaintea mea. E doar o cumplită ceață fără sfârșit. (Și totuși, uneori - ca să fiu sincer - mă lovește nu știu de unde, nu știu de ce, un val absurd de optimism: mă simt, atunci, din nou foarte tânăr, mi se pare că încă nimic nu e pierdut, că nimic nu e definitiv ratat, sunt plin de proiecte, îmi fac tot felul de făgăduieli în viitor, simt din nou gustul de a lucra, de a călători, de a scrie...)

[...] Te îmbrățișez,

M.S.

Joi, 5 decembrie 1940

Dragă Nadia,

Abia pusese ultimul meu plic la poștă (luni, cred), când am primit scrisoarea ta alarmată [...]. Ți-ai scris mai mult, dar trec printr-o perioadă de depresiune, din care nu știu ce mă va ridica. Singurătatea începe să mă apese, iar oamenii pe care-i văd nu-mi sunt de prea mare folos. Refugiul meu obișnuit, în muzică și în cărți, nu mai funcționează nici el prea bine [...]. Fac rău, dragă Nadia, că-ți scriu așa... Ar trebui, poate, să aștept o zi mai bună. Ar trebui să rup hârtia asta și să-ți scriu din nou peste câteva zile, când poate voi fi mai puțin sumbru. Tu înțelege și iartă!

M.S.

Marti, 17 decembrie 1940, București

Scumpă Nadia,

Am lipsit câteva zile din Calea Victoriei, unde am avut de lucru cu zugravii și parchetarii. M-am întors abia astăzi și mi-am regăsit camera mea dinainte de cutremur, mai luminoasă parcă. Patru zile cât am stat în Antim, m-am simțit - serile mai ales - foarte bine: jucam belotă în familie și discutam politica internațională cu Beno. Totuși, mă întorc cu plăcere la mine. Îmi place să fiu singur uneori, cu cărțile mele, cu aparatul meu de radio (diseară, ascult *Oratoriul de Crăciun*, de Bach).

Sunt mai calm decât înainte. N-aș putea spune exact de ce. Am inexplicabile momente de destindere, dar și puternice crize de neliniște. Sunt zile în care simt de pretutindeni primejdii, amenințări... Parcă aș fi fugărit, incolțit din toate părțile. Alteori însă, fără ca nimic precis să se fi întâmplat, totul pare mai puțin grav, mai suportabil. Nu știu cât va mai dura jocul ăsta. Nici nu mă întreb. Mă tem să privesc prea departe. Dincolo de o zi-două, nu văd nimic.

De câteva zile avem zăpadă. La București nu prea multă, dar oricum destulă ca orașul să fie alb. Ai dreptate - de la fereastra mea, de la fereastra noastră, se vede frumos. Sub zăpadă și privite de sus, străzile sunt parcă goale. De altfel, și fără asta, priveliștea are ceva de decor. S-au împlinit doi ani de când locuiesc aici, și

Pe Calea Victoriei, octombrie 1940

încă nu am impresia că e un peisaj zilnic, normal. Puțină irealitate este parcă în amfiteatrul dintre blocuri albe, pe care îl privesc de pe terasa mea [...].

Până la sfârșitul acestei săptămâni, cred că-ți voi mai scrie. Îmi vine greu să cred că vom pierde și posibilitatea de a avea uneori vești, unul de la celălalt. Măine iau vacanță de la liceu. Sunt de altfel decis să nu scriu cursul după Crăciun. Am atâtea lucruri mai prețioase de făcut cu silita mea libertate.

E aproape 7 seara. Voi căuta la radio puțină muzică și pe urmă voi face ceai. Dacă-mi dai voie, și pentru tine.

M.S.

23 decembrie 1940

Iubită Nadia,

Vin din stradă alb de zăpadă, de nici nu se mai cunoaște dacă sunt îmbrăcat în palton de oraș sau în costum de ski. Avem, de astă noapte, o adevărată furtună de zăpadă. Dacă închizi ochii, te poți crede pe munte. Mă gândesc mereu la Vârful cu Dor, la Postăvaru, la Diham. Altădată, pe vremea asta, eram acolo.

Totuși, pe stradă e foarte frumos. Miroase a Crăciun. E o plăcere să te oprești la vitrine, să intri în librărie, într-un magazin. Mi-am rezervat toată ziua de mâine pentru târguiești. Dacă ai fi aici, le-am face împreună.

Ce teribilă e puterea noastră de a uita! S-ar zice că apropierea Sărbătorilor acoperă sub zăpadă atâtea mizerii, atâtea nenorociri - care totuși continuă să fie lângă noi, dacă nu, de multe ori, în noi.

Săptămâna care a trecut a fost destul de neobișnuită pentru mine. Am avut vreo trei zile „mondene”. Aproape că nici n-am dat pe acasă. Miercuri, de exemplu, am avut în aceeași zi un „dejun”, un „porto” și un „dineu”. Am luat mereu masa în oraș, am fost la câteva recepții, nu știu prin ce întâmplare adunate cam în aceleași zile. După câteva luni de singurătate, e aproape amețitor să vezi lume, să conversezi, să glumești. În fond, de atâtea timp, noi ducem un fel de viață subterană și când se întâmplă să ne întâlnim mai mulți oameni la un loc, e ca

și cum am ieși la lumină, o lumină prea tare pentru ochii noștri dezobșișniți. Eu nu sunt deloc un tip monden (și ar fi fost, dragă Nadia, unul din regretele tale, dacă ne-am fi cunoscut mai bine), sunt foarte stângaci în lume și nepermis de tăcut - dar de astă dată mi-a făcut o neașteptată plăcere să văd atât de multă lume. Era ca o ușoară beție.

Se înțelege că acum mă întorc la felul meu de viață, pe care îl cunoști. Citesc, ascult muzică, stau foarte mult în casă. Uneori mă gândesc să lucrez ceva. Poate o piesă de teatru (ți-am spus, oare, că făcusem mai de mult scenariul primelor două acte dintr-o piesă, care ar fi trebuit să aibă patru?). Dar gândul de a scrie nu durează. Mi se pare până la urmă neserios, ba chiar absurd. Nu, nu - până nu se termină tot coșmarul ăsta, nimic nu are sens [...].

Ești foarte draguță, Nadia, și te regăsesc în toate scrisorile tale. Se înțelege că, până la 28 decembrie, îți voi mai scrie. Până atunci, te îmbrățișez.

M.S.

București, 5 octombrie 1941

Iubită Nadia,

M-am gândit în ultimele zile la tine. Acum un an, pe vremea asta, începusem să ne vedem, să ne cunoaștem. Vizitele tale sunt printre ultimele mele bune amintiri. De atunci, nu-mi aduc aminte să mi se fi întâmplat ceva bun. Mă simt mai bătrân decât atunci, mai inutil, mai amenințat, mai obosit.

Scrisorile tale vin rar (o scrisoare din iulie, o carte poștală din august...), dar când vin îmi fac mare bucurie. Le privesc cu uimire. Am, într-un fel, sentimentul că vin nu de pe alt continent, ci din altă planetă. Trăim într-adevăr în alte lumi, dragă Nadia, în alte timpuri... Parcă am fi doi oameni din secole deosebite, care încearcă să se ajungă unul pe altul. E greu, nu-i așa? Parcă și corespondența noastră mi se pare că e ceva fantomatic. Stăm de vorbă unul cu altul, primind după 60-80 de zile răspunsuri la un cuvânt, pe care l-am uitat, sau răspunzând unei întrebări care s-a învechit. Ca să ne înțelegem, ne-ar trebui poate alt alfabet, alte semne, alte voci - voci care să răzbată prin atâtea întuneric, voci care să se audă dincolo de așa de groase ziduri.

Eu comunic greu cu oamenii, foarte greu, chiar în condiții normale. Cu tine era poate mai simplu, fiindcă erai așa de tânără și veneai cu brațele deschise. Am foarte multă tandrețe pentru fata din octombrie 1940. Dar unde e?

Te îmbrățișez și aștept să-mi scrii. Dacă se poate, mai des.

Mihai

(Reproducere după „România literară”, nr. de Crăciun 2004)